

Melankolins Historia

Olga Flis

"Melankoli är min lycka, och oro är min vilostund" (*Michael Angelo*)

Att vara deppad, att känna sig ledsen och mindre värdig, att se sin värld i svart-gråa färger är inget som utmärker vår nya tid. Melankoli är känd sedan flera tusen år tillbaka och under den långa tiden blev den både omskriven och analyserad. Melankolikerna var omväxlande beundrade och fruktade, helgonförklarade och dödade i inkquisitionens lågor. Allt berodde på tiden då de levde och människosynen som rådde.

För att komma närmare problemet får vi gå så lång tillbaka som till den grekiska mytologin och se på **Kronos** (det romerska namnet är **Saturnus** och i fortsättningen kommer jag att använda bara den) en av de grekiska Gudarna. Under hans tid blomstrande den Gyllene Epoken, men han förlorade makten till Jupiter, blev kastrerad och hamnade i Tartar, där satt han och väntade att tiden för de Olympiska Gudarna skulle vara över.

Saturnus är en mycket duallistisk varelse. Han representerar mänsklighetens Gyllene tid och spår även dess återkomst. Han är symbol för tidens gång men samtidigt för dess stillastående. Han är också symbol för sorgsenhet och meditation, över lyckan som gått men han står även för dess återkomst.

Han är gammal som den Tid han representerar och besitter den bittra klokheden som är naturlig för gamlingar.

Saturnus attribut påminner om symboler som vi brukar tillskriva sorgsenhet och den nattliga melankoliska meditationen. Under mörka, nattliga timmar kan man uppleva inte bara den gudomliga koncentrationen och reflektionen över livet utom även känna förtvivlan och hopplöshet.

Saturnus färg är svart och i vår kultur betyder svart sorg men även högt anseende.

Saturnus, slutligen, symboliserar livets ofullkomlighet då den inte

kan stå emot den destruktiva tiden. Saturnus blev därför beskyddare av vetenskapsmän, alkemier, sjuka och melankoliker ...

De första spåren efter beskrivningar av depressiva sjukdomar kan man hitta redan i gamla egyptiska papyrusrullar. Bibliska "**Jobs bok**" är en av de bästa studier i sorg och melankoli, men det var först under grekernas tid som vi fick en mera vetenskaplig definition. Den tillskrevs **Hippokrates**. Han sade: "... om ångest eller sorg pågår under en längre tid då handlar det om melankoli". Hippokrates tes om depression byggde på en teori om "fyra safter" i den mänskliga organismen. En av dessa kallade han för den 'svarta gallan", på grekiska mellan chole. Enligt Hippokrates var det "Svarta gallan" eller ojämvikt till förmån för den som framkallade sjukdomen,.

Under den grekiska tiden var det inte bara vetenskapsmän som blev intresserade av melankolin. Man kan hitta utmärkta studier av nedstämdhet och depressivitet i den grekiska litteraturen, läs noga **Homer**s "**Iladen**". Men poeter och dramaturger såg inte rationellt, melankolin var för dem något övernaturligt och gudomligt.

Tiden under **Alexander Den Stores** styre utvecklades medicinen mycket snabbt. Man lärde sig att urskilja bland de psykiska sjukdomarna akuta och kroniska tillstånd. Läkare hade också ett mycket humant sätt att behandla psykiskt sjuka. Metoder de använde sig av skulle idag kallas för psykoterapi. **Paul från Egina** var först med att klassificera olika melankoliska tillstånd. Han urskilde "hjärnmelankoli", "allmän melankoli" och "hypokondrisk melankoli". Den sistnämnda karakteriseras av ångest och fobier.

Romarna lyckades utveckla medicinen ännu ett steg vidare. **Areteus från Cappadocia (30-90 efk)** beskrev samband mellan den depressiva och maniska sjukdomen. Han rekommenderade också att behandla melankoli med kärlek och förälskelse. Dessa tankegångar kan vi se senare i litteratur under barocken. **Rufus från Efes** observerade och beskrev samband mellan melankoli och årstiderna som vår och höst. Han upptäckte även att den melankoliska personligheten är känsligare och inte sällan har den en kreativ begåvning.

Efter det Romerska Imperiets fall- "faller" också den medicinska konsten i Västeuropa. Centrum för medicinska studier flyttar till Öst,

till Arabländer som inte bara tog till sig den grekiska och romerska läkekonsten utan även utvecklade egna skolor och teorier. Arabiska läkare tog mycket väl hand om psykiskt sjuka. Patienterna fick fri behandling och under rekonvalescenstiden fick de också ekonomisk hjälp av staten. Flera av de arabiska läkare utmärkte sig genom mycket träffande beskrivningar av kliniska fall, bland de är **Maimonides (1135-1204)** som beskrev övergången mellan mani och depression.

Samtidigt som utvecklingen blomstrade i Arabvärld härskade mysticism och svart magi i Europa. År 1233 införde påven Gregor IX inkquisitionen. Den innebär död och tortyr för de tusentals psykiskt sjuka och avvikande. Paradoxalt nog kunde de som led av djupa depressioner ändå räddas, de ansågs bara vara ansvarlösa i inkquisitionens ögon. Samhällets syn på melankoliker var ändå mycket negativ. I VII delen av "**Inferno**" ("**Gudomliga Komedin**") skrev **Dante** om melankolikernas ode:

**"På denna vackra, kära Jord,
Som gladde, och roade sig,
Levde vi för vår sorg..
I Solen var vi fyllda av svart rök,
Så som sorg äter upp oss i den gyttjiga avgrunden."**

Renässansen frigjorde människan. Vetenskapsmännen från Bysans spred sig över hela Europa. De lyckades influera och förändra den skolastiska, tröga synen på människan. Bland filosofer och författare bredde sig åter den aristoteliska uppfattningen om melankolikernas genialitet, kreativitet, överkänslighet. "**Saturnus barn**" blev åter accepterade och beundrade. "**Melankoli är min lycka, och oro är min vilostund**" skrev **Michael Angelo...**

1600- och 1700 talet kom med nya naturvetenskapliga upptakter. De påverkade starkt, i synnerhet, utveckling inom medicinen men även inom psykiatrin blåste nya vindar.

Dåtidens filosofer var också mycket aktiva. Man hade avancerade diskussioner kring begrepp som "Själ" och "Kropp". Jag vill nämna **Spinoza** som konstaterade att: "**Själen och kroppen är lika och de psykologiska fenomenen är lika viktiga som de fysiologiska**". Sedan har vi **Thimony Rogers (1691)**. Med utgångspunkt från egna erfarenheter, ansåg han att depression kan vara ärftligt betingad.

Den mest intressanta boken från den tiden är "**Anatomi av Melankolia**" skriven av **Robert Burton**. Den kan betraktas som dåtidens uppslagsverk i psykiatri. Den beskriver bl.a. olika former av melankoli och dess behandling. **Burton** tyckte även att melankoli har stark inflytande på människans strävan, drifter och dess fysiska välmående. Han uppmärksammade också betydelsen av barndomens

upplevelser för melankolins uppkomst och dess uttryck. Boken analyserar även hur samhälle påverkas av melankoli som sjukdom.

Under **1800-talet** revolutionerades vetenskapen och tekniken. Det innebär även en revolution inom medicinen, och dess gren- psykiatri. Psykologin som vetenskap var född. 1800 talet är också **Romantikens** epok och många "**Saturnus barn**" levde under den tiden... De drömde om den förlorade "gyllene tiden" De ville vara lite vid sidan om. De ville lida, känna ensamheten, älska utan att bli älskade. Att sedan dö för sin kärlek skull blev en trend- tragisk sådan. I Tyskland bildades speciella klubbar för självmordskandidater. **Goethes "Faust"** eller "**Den unga Werters lidande**", **Schillers "Ballader"**, **Byrons "Epos"** är en bra illustration av de litterära tendenser under den tiden

Nästa milstolpe är **Freud**. Hans arbete gav en dimension till. Den påverkade radikalt vårt sätt att närma oss depressivitet.

Idag vet vi ännu mera om bl.a. olika biologiska processer som samvrkar i uppkomsten av melankoliska episoder. Vi har utvecklat nya instrument att hantera de men...just den esse´ skrev jag med tanke på alla de som då och då ser att deras himmel mörknar, som känner sig annorlunda i vår tid då devisen är "Keep smiling". Jag hade också tänkt ge ett annat perspektiv (historisk och litterär) på den sinnestillstånd eller sjukdom som vi så ofta möter i vardagen.

"Det finns inget mer kär, inget mer förbannat och inget mer ledsamt än Melankoli"
skrev **Bunton** för 300 år sedan.

SATURNUS OCH HANS BARN